

Gulińska, Grażyna

Konferencja źródłoznawcza bibliologów w Jodłowym Dworze

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 29/3-4, 740-743

1984

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

koncepcji na podstawie swego wzorca, który konsekwentnie realizowała; była sprawiedliwa i rzetelna. Niejednokrotnie ustępowano prof. A. Halickiej pod presją — Jej przekonanie o słuszności działania budziło powszechne uznanie i szacunek; dążyła do tego, aby sprawa, której służyła, była przydatna w sferze kultury.

Doc. Zofia Borówko-Dłużakowa z Instytutu Geologicznego w wypowiedzi swej nawiązała do pierwszej pracy zawodowej w Muzeum Ziemi, gdzie dzięki serdeczności i entuzjazmowi prof. A. Halickiej nauczyła się rzetelnego podejścia do obowiązków, życzliwości i umiłowania zawodu; pierwsze lata pracy pozostały na żywo w jej pamięci.

W imieniu bliskich przyjaciół głos zabral prof. Włodzimierz Brühl, wybitny reumatolog, którego łączyła z A. Halicką wieloletnia przyjaźń, wzmocniona dodatkowo więzami łączącymi absolwentów USB w Wilnie. W życiu prywatnym, jak podkreślił prof. Brühl, była człowiekiem lubianym, przyjaznym i szanowanym. Wy różniła się wszechstronnością, umiała być dobrym przyjacielem, umiała doradzić. Była nie tylko specjalistką w reprezentowanej przez siebie dziedzinie, ale potrafiła wnieść bardzo istotne wskazówki do prac z innych dziedzin, z których W. Brühl sam wielokrotnie korzystał.

Prof. W. Brühl nawiązał do wygłoszonych w pierwszej części spotkania referatów i poprzedzających wypowiedzi zaznaczając, że jest olśniony tym, co usłyszał na temat dorobku naukowego i społecznego prof. A. Halickiej, Jej osobowości, ujmując to w słowach: „fascynuje mnie ta postać”. Podkreślił, że była zbieraczem, dom Jej był przepelniony sztuką ludową i książkami z różnych dziedzin, głównie kultury. W ostatnich latach swego życia, dotknięta ciężką chorobą, pozostawała często na dłuższy okres w Muzeum Ziemi, ale i tu zapraszała na przyjemne i pożyteczne rozmowy. W chwilach najcięższych wykazywała hart ducha, nie poddawała się, myślała zawsze o pracy. Jej cechy charakteru sprawiły, że miała wielu prawdziwie oddanych przyjaciół, którzy Jej nie opuścili.

Zamykając spotkanie doc. K. Jakubowski podziękował w imieniu Muzeum Ziemi wszystkim przybyłym na spotkanie, a szczególnie serdecznie tym uczestnikom, którzy podzielili się swoimi osobistymi refleksjami i wspomnieniami. Dzięki temu uzyskano możliwość nie tylko ukazania dorobku twórczego i działalności Profesor A. Halickiej, ale także zdołano zbliżyć Jej postać jako człowieka pełnego pasji działania.

W sali wystawowej Muzeum Ziemi uczestnicy spotkania zwiedzili ekspozycję okolicznościową — ilustrującą życie i działalność Antoniny Halickiej, przygotowaną przez Dział Historii Nauk Geologicznych i Archiwum Muzeum Ziemi.

Następnego dnia, 30 XII 1983 r., dokładnie w dziesiątą rocznicę śmierci zostały złożone kwiaty na grobie Antoniny i Bronisława Halickich. Grób ten, na którym płytę ufundowało Muzeum Ziemi PAN, znajduje się na Powązkach — na Cmentarzu Komunalnym.

Stefania Mączyńska
(Warszawa)

KONFERENCJA ŹRÓDŁOZNAWCZA BIBLIOLÓGÓW W JODŁOWYM DWORZE

W dniach od 14 do 17 grudnia 1983 r. odbyła się w Jodłowym Dworze k/Kielec konferencja naukowa: *Źródła do badań księgoznawczych (ze szczególnym uwzględnieniem XIX i XX wieku)*¹. Konferencja ta zorganizowana przez Zakład Bi-

¹ Druga część konferencji poświęcona źródłom bibliologicznym od XV—XVIII wieku — odbędzie się w roku 1984, a jej organizatorem jest Zakład Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Jagiellońskiego.

biłotekoznawstwa i Informacji Naukowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. J. Kochanowskiego w Kielcach, przy czynnym współdziałaniu Instytutu Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego im. B. Bieruta, była praktyczną realizacją jednego z postulatów, jaki zgłoszono w czasie trwania konferencji w Karpaczu w 1979 r., a który dotyczył organizowania specjalistycznych spotkań naukowych poświęconych węższym zagadnieniom księgoznawczym².

Wzięli w niej udział przedstawiciele instytutów i zakładów bibliotekoznawstwa oraz pracownicy bibliotek naukowych. Przedstawiono łącznie osiem referatów (na dziesięć przewidywanych), w których dokonano przeglądu aktualnego stanu prac nad źródłami bibliologicznymi zwłaszcza dziewiętnastego i dwudziestego wieku, określono potrzeby badawcze w tym zakresie, a także kierunki przyszłych refleksji naukowych.

Otwarcia sesji dokonał rektor WSP w Kielcach — prof. Henryk Jurkiewicz. Część roboczą konferencji rozpoczął kierownik Zakładu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej — dr Adam Massalski — witając przybyłych uczestników i przedstawiając cel konferencji. Następnie przewodnictwo obrad przejął prof. Stanisław Grzeszczuk (Uniw. Jagielloński).

Jako pierwszy wygłosił referat pt. *Problematyka źródłoznawcza w bibliologii* prof. Krzysztof Migoń (Uniw. Wrocławski). Przedstawił w nim podstawowe źródła do badań bibliologicznych. Wskazując elementy składowe dyscyplin naukowych — teorię, metodologię, źródła — stwierdził, iż szczególna rola przypada tym ostatnim. Źródła stanowią bowiem podstawę istnienia każdej nauki. W dalszej części swojego wystąpienia referent nakreślił perspektywy oglądu zagadnień źródłoznawczych w bibliologii, uwzględniając proces powstawania źródeł, sposoby ich wykorzystywania (do połowy XVIII wieku oraz do końca XIX stulecia), podział źródeł według szczegółowych dyscyplin historycznego księgoznawstwa, podział według typów (np. ogólnohistoryczne, tworzone dla potrzeb bibliologii i inne).

Prof. Krzysztof Migoń wyodrębniając — spośród ogółu źródeł — źródła bibliologiczne podkreślił, że w ich ramach na plan pierwszy wysuwa się sama książka, dalej jej części składowe bądź zbiory książek. Ponadto wyróżnił zespoły źródeł: o systemie książki, o odbiorcach oraz zwrócił uwagę na potrzebę włączania źródeł pozabibliologicznych do bibliologii.

Interesujące problemy poruszył też referat dr Marii Kocójowej (UJ). W rozważaniach nad wyborem podstawy źródłowej w badaniach bibliologicznych na przykładzie okresu niewoli narodowej referentka uzasadniła wybór podstawy źródłowej, zaprezentowała pozytywne i negatywne zjawiska wynikające z selektywnego podejścia do badań bibliologicznych oraz zaproponowała wyodrębnienie jednolitych materiałów księgoznawczych w oparciu o ich treść, formę i funkcję społeczną w ramach przyjętej cezury czasowej.

Obydwa wystąpienia wywołały żywą dyskusję, w której udział wzięli: dr J. Dunin, doc. A. Jarosz, doc. Z. Gaca-Dąbrowska, dr E. Skłodowska, dr A. Mężynski, doc. J. Jarowiecki, doc. H. Tadeusiewicz, dr M. Stolzmann, prof. St. Grzeszczuk, dr A. Massalski. Większość wypowiedzi rozszerzała problematykę źródłoznawstwa bibliologicznego o inne jeszcze źródła, które należy wykorzystywać w badaniach księgoznawczych. Stąd propozycja łączenia w pracach badawczych materiałów źródłowych różnych typów: pamiętników, czasopism, biografistyki bibliologicznej, analizy tekstów literackich, prasy konspiracyjnej, gadzinowej i innych. W toku dyskusji stwierdzono, iż dobór źródeł powinien zależeć od postawionych sobie pytań, celu badawczego, a zagadnienia weryfikacji źródeł, ich krytycznej oceny należą do podstawowych obowiązków badacza.

² Postanowienia konferencji nt. *Stan i perspektywy badań księgoznawczych w Polsce* (Karpacz, 22—27 XI 1979). W: *Studia o książce*. 1982. T. 12; s. 125—126.

W drugim dniu konferencji, której przewodniczył doc. Eligiusz Kozłowski (WSP, Kielce), głos zabrali: dr Elżbieta Słodkowska (BN, W-wa): *Czasopisma pierwszej połowy XIX wieku jako źródło badań księgoznawczych*; dr Artur Pilak (Uniw. Wrocławski): *Wykorzystanie katalogów i ogłoszeń księgarskich w badaniach nad historią księgarstwa*; dr Andrzej Mężyński (Biblioteka PAN W-wa): *Zbiory bibliotek XIX-wiecznych warsztatem pracy księgoznawców*; dr Janusz Dunin (Biblioteka Uniw. Łódzkiego): *Niektóre niedoceniane źródła do historii książki XIX i XX wieku*.

Dr Elżbieta Słodkowska, charakteryzując zawartość czasopism pierwszej połowy XIX wieku jako źródła do badań księgoznawczych, wyodrębniła typy informacji bibliologicznych w tych czasopismach, tematykę i wartość badawczą analizowanych danych. Zamieszczane często na łamach tych czasopism, i nie tylko, ogłoszenia księgarskie stanowią podstawę do badań nad historią księgarstwa. Niestety, podobnie jak katalogi księgarskie, są raczej rzadko brane pod uwagę nawet w pomocniczych badaniach bibliologicznych. Merkantylnie traktowanie księgarstwa winno ustąpić miejsca jego funkcjom kulturotwórczym, czemu dał wyraz w swoim wystąpieniu dr Artur Pilak.

Specyfikę źródeł XIX-wiecznych bibliotek prywatnych: fundacyjnych, ordynackich i rodowych, przedstawił dr Andrzej Mężyński. Zwrócił uwagę na modelowy, choć rozstrzelony tematycznie, zbiór źródeł zawartych w tych bibliotekach, niezbędnych do badania dziejów książki polskiej — od historii drukarstwa poczynając, na czytelnictwie kończąc.

Ciekawą propozycję wysunął następnie dr Janusz Dunin. Metody i źródła, którymi w swoich badaniach posługuje się socjologia literatury, przeniósł na grunt badań bibliologicznych. Katalog pytań badawczych został w ten sposób poszerzony między innymi o następujące zagadnienia: badanie cen książek i ich interpretacja w różnych przedziałach czasowych; warunki i okoliczności czytania; nawyki czytania; czas wolny; źródła do obecnej sytuacji książki np. analiza remanentów księgarskich, funkcjonowanie wypożyczalni, przeprowadzanie eksperymentów czytelnicznych itd. W dyskusji głos m. in. zabrali: doc. E. Kozłowski, dr K. Warda, dr U. Paszkiewicz, dr M. Kocójowa, prof. K. Migoń. Podkreślono obfitość i różnorodność źródeł bibliologicznych utrudniających poruszanie się w tej jeszcze nie do końca usystematyzowanej problematyce. Zagadnienie to powinno być rozwiązywane na przykład poprzez publikowanie źródeł do dziejów książki, bibliotek itd.³ Inicjatywę taką realizuje z powodzeniem od 1975 r. Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego, który pod kierunkiem prof. Barbary Bienkowskiej wydaje zeszyty naukowe — *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi*⁴.

Obrazy popołudniowe, którym przewodniczył doc. Adam Jarosz (US) rozpoczął dr Adam Massalski (WSP, Kielce). Mówił o źródłach do dziejów książek, które odnajdujemy w urzędowych drukach rosyjskiego Ministerstwa Oświaty z XIX wieku, a odnoszących się do terenu Królestwa Polskiego. Zwrócił uwagę na korzyści naukowe wynikające z uwzględnienia w badaniach księgoznawczych aktów normatywnych, prawnych, publikacji urzędowych. Z kolei dr Kazimierz Warda (WSP, Kielce) podzielił się ze słuchaczami opinią na temat inwentarzy bibliotek klasztornych jako źródeł do dziejów historii książki XIX wieku.

³ Por. J. Dydowiczowa: Konferencja nt. *Rola książek i bibliotek w kulturze rzeszowskiej XIX i XX wieku*. (Poznań, 15—16 grudnia 1977). W: *Studia o książce*. T. 9: 1979 s. 265—267.

Między innymi: A. Zbikowska-Migoń przedstawiła referat pt. *Wydawnictwa źródłowe do dziejów książki w Polsce. Stan i potrzeby*.

⁴ *Z badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi*. Praca zbiorowa pod red. B. Bienkowskiej. Warszawa 1975.

Ze względu na nieobecność dwóch uczestników konferencji nie zostały wygłoszone następujące referaty: dra Mariana J. Lecha (BN, W-wa): *Problem księgozawstwa w zasobach archiwaliów dziewiętnastowiecznych*; dra Andrzeja Kłosowskiego (BN, W-wa): *Źródła do badań nad dziejami książki emigracyjnej w XIX wieku*.

Ponieważ w trzecim dniu trwania sesji jej uczestnicy zwiedzali biblioteki klasztorne na Świętym Krzyżu i w Wąchocku, wcześniej dokonano podsumowania wyników konferencji.

Zabierając głos w dyskusji plenarnej w tym punkcie programu prof. Stanisław Grzeszczuk stwierdził, iż badania nad książką należy zintegrować z badaniami prowadzonymi w innych dyscyplinach humanistycznych, np. w zakresie teorii kultury. Szeroko rozumiana humanistyka jest istotną płaszczyzną wzbogacającą i uzupełniającą badania bibliologiczne, co należałoby uwzględniać w przyszłych spotkaniach tego typu.

Podsumowania obrad i zamknięcia konferencji dokonał prof. Krzysztof Migoń. Wskazał na poruszone podczas sesji ważne zagadnienia księgozawstwa: teorię źródłoznawstwa bibliologicznego, specyfikę źródeł, sposoby ich wykorzystywania, a także wiążące się z nimi problemy teorii, metodologii i potrzeb badawczych dyscypliny. Wielość spojrzeń i perspektyw badawczych w źródłoznawstwie bibliologicznym, która ujawniła się w czasie trwania sesji, może dać w przyszłości obiecujące wyniki naukowe. Na zakończenie podziękował organizatorom — Zakładowi Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP w Kielcach — za niezwykle sprawną organizację konferencji.

Grażyna Gulińska
(Kielce)

TRADYCJE I DOROBEK TOWARZYSTWA MIŁOŚNIKÓW OSTROWCA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW TECHNIKI

Ostrowiec Świętokrzyski, drugie pod względem wielkości i gospodarczego znaczenia miasto Kielecczyny, ma bogate tradycje w zakresie regionalnej pracy społeczno-kulturalnej. Znalazło to odbicie w programach dwóch głównych imprez Dni Ostrowca, mających miejsce w drugiej połowie września 1983 r. Pierwszą z nich stanowił jubileuszowy zjazd rzeczywistych i honorowych członków Towarzystwa Miłośników Ostrowca (w dniach 17—18 września 1983 r.), zaś drugą — również dwudniowa sesja naukowa, mająca miejsce w tydzień później (24 września 1983 r.), poświęcona zasługom dla Ostrowca, hutnictwa i krajoznawstwa prof. inż. Mieczysława Radwana. Współorganizatorem obydwu tych imprez był zakładowy oddział PTTK Huty Nowotki, zaś gospodarzem — miejscowe Muzeum Regionalne.

W działalności wymienionych tu współpracujących ze sobą organizacji i instytucji, jak również w programach zorganizowanych przez nie wrześniowych imprez dużo miejsca zajęła problematyka naukowo-badawcza i ochrona w dziedzinie kultury materialnej. Zwrócił na to uwagę dr M. Banaszek, który podsumował na obydwu zgromadzeniach tradycje i dorobek regionalnej działalności społeczno-kulturalnej i krajoznawczej. Powstały jesienią 1913 r. ostrowiecki oddział PTTK zainicjował gromadzenie okazów geologicznych, etnograficznych i historycznych. Reaktywowanie oddziału po I wojnie światowej nastąpiło pod wpływem doniosłego dla nauki odkrycia, jakiego dokonał w 1922 r. w pobliskich Krzemionkach prof. Jan Samsonowicz. Kontakty pierwszych badaczy przedhistorycznej kopalni z grupami inteligencji ostrowieckiej rozbudziły jej naukowe zainteresowania i ukazały potrzebę zrzeszenia się dla opieki nad tak cennym dla nauki i krajoznawstwa o-